

PROJEKT KONFLIKTNÍ MÍSTA PAMĚTI

Výukový materiál
**Národní památník
na Vítkově**

antiukomplex

CÍLE

Žáci...

1. uvědomí si různost a odlišnost vnímání určitého místa;
2. pochopí propojenost československých dějin 20. století s dějinami Národního památníku na Vítkově;
3. pochopí důvody výstavby Národního památníku na Vítkově;
4. rozpoznají ideologické zneužití Národního památníku na Vítkově.

OBSAH LEKCE

- Představení legionářského a proletářského narativu, který se vztahuje k Národnímu památníku na Vítkově.
- Návrh exkurze s aktivitami odhalujícími oba narativy přítomné ve výzdobě NPV.

Anotace

Národní památník na Vítkově je fascinující stavba na vrcholu kopce Vítkova, která v sobě nese několik stop pamětí. Její osud odráží složitost československých dějin 20. století, které jdou ruku v ruce s dějinami památníku, jenž se tak pro nás stává zrcadlem našich vlastních dějin. Národní památník na Vítkově byl postaven za účelem uctění památky československých legionářů a měl být místem posledního odpočinku Tomáše Garrigua Masaryka. Vše ovšem změnila druhá světová válka a nacistická okupace. Komunistický převrat v roce 1948 znemožnil návrat k původnímu poslání stavby. Po smrti Klementa Gottwalda tu bylo zřízeno jeho mauzoleum, a tak památník začal sloužit jiné ideologii.

Narativ č. 1: Máme republiku!

Stavba Národního památníku na Vítkově byla započata v roce 1928 a položení základního kamene se účastnil prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který zde měl být pohřben, stejně jako českoslovenští legionáři. Architektem se stal Jan Zázvorka. V roce 1933 byla dokončena hrubá stavba a v následujících letech probíhaly úpravy interiérů, na jejichž výzdobě se podílela řada významných umělců. Z důvodu vypuknutí druhé světové války a nástupu komunismu v roce 1948 nebyl Národní památník na Vítkově využíván v původním významu.

Práce s textem:

Je svatou povinností lidí, aby paměť mužů zasloužilých, kterou z minulosti přejali, nejen uchovávali, nýbrž i rozmnožovali, a stále si skutky jejich převádějící před oči, také na to pamatovali, že se úcta jejich musí státi ve prospěch národa dědic-tvím pokolení budoucích.

Úryvek z článku: Národní listy, 27. června 1920, U vigilií Žižkova svátku

Otázky:

- Víš, kdo je to legionář?
- Zamysli se, proč byli legionáři v období první republiky tolik ctěni a respektováni.
- Proč byl legionářům vystavěn Národní památník na Vítkově?

AKTIVITA: VÝZDOBA PAMÁTNÍKU

Místo: Národní památník na Vítkově (Kaple padlých)

Časová dotace: Max. 10 minut

Popis činnosti: Prohlédni si plastiky legionářů. Poznáš, v jakých armádách českoslovenští legionáři nejčastěji bojovali? Dokázal bys je rozeznat na mozaikové výzdobě Maxe Švabinského?

Narativ č. 2: Založení proletářského panteonu

Z Národního památníku na Vítkově se po roce 1948 stal proletářský panteon, udržet legionářskou tradici nebylo dále možné. Památník byl rozšířen o novou přístavbu. V roce 1953 po smrti Klementa Gottwalda tu bylo zřízeno jeho mauzoleum podle moskevského vzoru. V roce 1962 bylo jeho tělo zpopelněno a v roce 1989 jeho urna uložena do hromadného hrobu na Olšanském hřbitově.

Práce s textem:

Vážený soudruhu! Vzhledem k rychle se blížícím oslavám květnového výročí založení KSČ považuji za svou povinnost upozorniti, že je potřeba s urychlením řešit některé otázky týkající se slavnostního uložení popele ss. Šmerala, S. K. Neumanna, Hakena a Vrbenského. Je nebezpečí, že později pro krátkost času nebude nám možno vše splnit, jak náleží. Podle mého mínění je třeba řešit tyto záležitosti:

a) Pojmenování Památníku osvobození

Dosavadní jméno, „Památník osvobození“ nebo „Památník odboje“, všeobecně užívané, není dosti vhodné pro svou legionářskou tradici a i proto, že nevystihuje dobře smysl. Místo pro ukládání tělesných ostatků revolučních bojovníků dělnické třídy by mělo mít jiný název (snad Mausoleum nebo Pantheon revoluce nebo pod.)

b) Rozhodnutí, kdo bude pochován běžně do Památníku

S tím souvisí i určení, pro koho budou určeny červené a černé sarkofágy, kdo bude ukládán do kolumbária A a kdo do kolumbária B (v jednom z nich je již umístěn hrob Neznámého vojína od Dukly a prst z koncentráků Osvětimi atd.). Konkrétně nutno rozhodnouti, kde bude uložen popel Šmerala, Hakena, Neumanna i Vrbenského, aby bylo možno předem opatřit příslušné desky nápisy.

c) Úprava Památníku

Je třeba vyměnit v bronzových dveřích některé nevhodné vlysy s legionářskými motivy. Dále je zde otázka soch, reliéfů atd. – zda mají zůstat, nebo být vyměněny, popřípadě odstraněny. Je třeba se starat o doplnění výzdoby.

d) Rozhodnutí, kdo se bude o Památník starat

Dosud se o něj stará Vojenský historický ústav. Je nutno rozhodnout, zda tomu bude i nadále, či zda Památník převezme do své péče jiná instituce, dejme tomu Město Praha, Krajský výbor KSČ atd.

Národní archiv, 01/ 5. Ústav dějin KSČ

... Národní památník na vrchu Vítkově má přibližně ten účel, jaký až dosud má v Sovětském svazu Mausoleum a zeď Kremle na Rudém náměstí v Moskvě. Mají v něm býti ukládány tělesné pozůstatky nebo dány alespoň pamětní desky nejvýznamnějším revolučním bojovníkům českého a slovenského národa, kteří se zvláště zasloužili nebo vyznamenali v boji za vítězství dělnické třídy, za vybudování socialismu a komunismu v naší vlasti...

Národní archiv, 02/5. Návrh zásadních směrnic pro pohřbívání v Národním památníku na hoře Vítkově

Otázky:

- Jaká byla funkce Národního památníku na Vítkově po roce 1948?
- Nastala změna v jeho využívání po roce 1948 ve srovnání s meziválečným obdobím?
- Kterým osobnostem byl věnován Národní památník na Vítkově po roce 1948?

AKTIVITA: MAUZOLEUM

Místo: Národní památník na Vítkově (Mauzoleum Klementa Gottwalda)

Časová dotace: Max. 10 minut

Popis činnosti: Prohlédni si zázemí a samotné Mauzoleum Klementa Gottwalda. Znáš v československých i světových dějinách ještě další případy balzamování těl významných osobností? Kde hledala tehdejší československá společnost vzory?

AKTIVITA: SOUDCE

Cíle: Žáci srovnávají využití Národního památníku na Vítkově po roce 1918 a 1948 a na základě tohoto srovnání si uvědomují protikladnost a konfliktnost obou pamětí Národního památníku na Vítkově

Místo: Národní památník na Vítkově

Pomůcky: Bílý papír, psací potřeby

Časová dotace: 20–25 min.

Popis činnosti:

- a) Žáci se zamyslí nad funkcí a významem Národního památníku na Vítkově po roce 1918 a 1948 a pokusí se přijít na následující rozdíly:
 - Jaké státní formě / zřízení / ideologii sloužil Národní památník na Vítkově po roce 1918 a 1948?
 - Jaké osobnosti / ideály / ctnosti nesl Národní památník na Vítkově po roce 1918 a 1948?
- b) Žáky rozdělíme do čtyř skupin. Úkolem skupin je sepsat smyšlenému soudci obhajobu první a druhé paměti Národního památníku na Vítkově a obžalobu první a druhé paměti Národního památníku na Vítkově. Vyzveme žáky, aby si vzájemně přečetli své obhajoby a obžaloby. Žáci diskutují, jakou paměť Národního památníku na Vítkově považují eticky za správnou.

AKTIVITA: UMĚNÍ

Cíle: Žáci sledují, jak se proměnila umělecká výzdoba Národního památníku na Vítkově po roce 1948, a uvědomují si stavební změny a rozdíly Národního památníku na Vítkově po roce 1918 a 1948

Místo: Národní památník na Vítkově (Kaple padlých)

Časová dotace: 10–15 min.

Popis činnosti: Vyzveme žáky, aby se zamysleli, zda se změnila i umělecká výzdoba Národního památníku na Vítkově po roce 1948. Pokud ano, žáci hledají umělecké odkazy k roku 1918 a 1948. Po nalezení jednotlivých symbolů si s žáky vysvětlujeme jejich význam (plastiky a mozaiky československých legionářů ve Francii, Itálii a Rusku; reliéf srpů a kladiva atd.).

AKTIVITA: ROZHOVOR S PAMĚTNÍKY

Cíle: Žáci si zkusí metodu *oral history* a pracují s lidskou pamětí

Místo: Národní památník na Vítkově (Kaple padlých)

Popis činnosti: Požádáme žáky, aby ve svém okolí našli pamětníky, se kterými mohou vést rozhovor o smrti Klementa Gottwalda a následných událostech. Žáci zjišťují, kdo z jejich okolí viděl vystavované Gottwaldovo tělo v Národním památníku na Vítkově a jak si pamatují tehdejší památník.

EXKURZE

Adresa:

Národní památník na Vítkově
U Památníku 1900, 130 00 Praha 3

Možné spojení:

- od křižovatky Ohrada parkem po rovině přibližně 1400 m (zast. Ohrada: tram 1, 9, 11, 20; bus 133, 207)
- od zast. U Památníku zpět k muzeu AČR a vzhůru do kopce – pro náročné (z Florence bus 175, 133)
- od zast. Tachovské náměstí vlevo vzhůru cestou kolem tunelu do Karlína – nejkratší cesta (z Florence bus 175, 133)

DOPORUČENÁ LITERATURA

GALANDAUER, J.: Chrám bez Boha nad Prahou. Havran, Praha 2014.

GALANDAUER, J.; MALÝ, I.; KORTUS, O.: Národní památník na Vítkově. Národní muzeum, Praha 2012.

KAPLAN, K.: Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský. Barrister&Principal, Brno 2009.

Webové portály:

Národní muzeum

<http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Narodni-pamatnik-na-Vitkove.html>

Projekt Dotkni se 20. století!

<http://www.dvacatestoleti.eu/>

Portál Moderní dějiny

www.moderni-dejiny.cz